

21 Cdo 1511/2004

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Zdeňka Novotného a soudců JUDr. Ljubomíra Drápala a JUDr. Mojmíra Putny v právní věci žalobkyně M. K., zastoupené advokátem, proti žalovaným 1) S. Ž., a.s., zastoupenému advokátkou, a 2) I. s. a k. v.o.s., jako správci konkursní podstaty úpadce S.-S.-Ž., spol. s r. o., za účasti Č. p. a.s., jako vedlejšího účastníka na straně žalovaného 1), o odškodnění nemoci z povolání, vedené u Okresního soudu v České Lípě pod sp. zn. 15 C 1011/2001, o dovolání žalovaného 1) proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci ze dne 18. března 2004 č.j. 36 Co 645/2003-126, takto:

Rozsudek krajského soudu, pokud jím bylo vysloveno, že základ nároku žalobkyně je opodstatněn ve vztahu k žalovanému 1), se zrušuje a věc se vrací Okresnímu soudu v České Lípě k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobkyně se domáhala, aby jí žalovaný 1) zaplatil na náhradě za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti za období od 1.7.1999 do 30.6.2001 částku 248.007,- Kč s 8% úrokem z prodlení od 1.7.2001 do zaplacení a aby jí od 1.7.2001 platil pravidelný měsíční peněžitý důchod ve výši 11.129,80 Kč. Žalobu odůvodnila tím, že u žalovaného 1) (dříve Č. Ž. a.s.) pracovala od roku 1979 jako dělnice ve výrobě (slévárenská dělnice) a že ke konci roku 1994 se u ní „výrazně začala projevovat“ nemoc z povolání, zařazená v seznamu nemocí z povolání pod č. 29 (syndrom karpálního tunelu vpravo a radiální styloiditida vpravo). Protože po operaci karpálního tunelu na pravé ruce v lednu 1995 již nemohla dále vykonávat stávající práci, od 1.6.1995 po ukončení pracovní neschopnosti nastoupila u žalovaného 1) na základě dohody o změně pracovní smlouvy na méně placené místo účetní. Žalovaný 1) jí sice poskytl (prostřednictvím vedlejšího účastníka) náhradu za bolest, za ztížení společenského uplatnění a náhradu za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti, odmítá jí však nahradit ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti, která jí vzniká od června 1995; žalobkyně tento nárok uplatnila „vědoma si možné námitky promlčení“ až od 1.7.1999.

Okresní soud v České Lípě [poté, co usnesením ze dne 27.12.2001 č.j. 15 C 1011/2001-50, potvrzeným usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci ze dne 14.2.2002 č.j. 36 Co 55/2002-58 připustil, aby do řízení přistoupila jako žalovaná 2) S.-S.-Ž. spol. s r. (která je nyní v konkurzu a se sídlem v H. K.) mezitímním rozsudkem ze dne 20.6.2002 č.j. 15 C 1011/2001-82 rozhodl, že „žalovaná 2) odpovídá za škodu způsobenou žalobkyní nemocí z povolání“. Soud prvního stupně dovodil, že na základě smlouvy o prodeji části podniku (provozu slévárny v Ž., kde vznikla nemoc z povolání žalobkyně, zjištěná ke dni 13.4.1995) uzavřené dne 12.12.1994 mezi žalovanými přešla na žalovanou 2) „v souladu s § 480 obch. zák“ práva a povinnosti z pracovněprávního vztahu mezi žalovaným 1) a žalobkyní, včetně povinnosti k odškodnění nemoci z povolání žalobkyně.

K odvolání žalobkyně a žalované 2) Krajský soud v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 26.11.2002 č.j. 36 Co 414/2002-101 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že „základ žalobního nároku je zcela opodstatněný ve vztahu k žalovanému 1)“. Zdůraznil, že ve smyslu ustanovení § 190 odst. 3 zák. práce odpovídá za škodu vzniklou nemocí z povolání zaměstnavatel, u kterého zaměstnanec naposledy pracoval, přičemž podle jeho názoru „zákon má nepochybně na mysli faktický, tj. skutečný výkon práce, v tomto případě výkon práce slévárenské dělnice; jakýkoliv jiný výklad by šel proti účelu a smyslu právní úpravy odpovědnosti za nemoc z povolání“. Odvolací

soud dovodil, že „podmínky pro vznik odpovědnosti za nemoc z povolání jsou zcela na straně žalovaného 1)“, u kterého 14 let pracovala za podmínek, z nichž vzniká nemoc z povolání, zatímco k žalované 2), přestože byla uvedena na seznamu zaměstnanců v příloze kupní smlouvy o prodeji části podniku ze dne 12.12.1994, fakticky nikdy do pracovního poměru nenastoupila, nebyla jí přidělena žádná práce, žádnou práci u ní neodvedla a tudíž „u žalované 2) nepracovala za podmínek, z nichž vzniká nemoc z povolání“.

K dovolání žalovaného 1) Nejvyšší soud České republiky rozsudkem ze dne 10. 11. 2003 č.j. 21 Cdo 920/2003-115 rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Vycházel z názoru, že vykonává-li zaměstnanec práci podle pracovní smlouvy za podmínek, za nichž vzniká nemoc z povolání, přejímá nový zaměstnavatel práva a povinnosti z tohoto pracovněprávního vztahu s touto vlastností v nezměněné kvalitě, bez ohledu na to, kdy (zda vůbec) bude případně zjištěna nemoc z povolání. Protože rozsah přecházejících práv a povinností z pracovněprávních vztahů je v zásadě vymezen mírou práv a povinností, která dosavadnímu zaměstnavateli vyplývají z trvajících (existujících) pracovních poměrů k zaměstnancům, jichž se přechod týká, není z hlediska uvedených závěrů významné, že výkon pracovněprávního závazku je v okamžiku přechodu dočasně suspendován z důvodu některé z překážek v práci podle ustanovení § 124 až § 130 zák. práce. Dovodil tedy, že v posuzovaném případě na základě smlouvy o prodeji části podniku ze dne 12.12.1994 přešla na žalovanou 2) okamžikem prodeje části podniku - provozu slévárny v Ž. - rovněž veškerá práva a povinnosti z pracovněprávního vztahu žalobkyně upínající se k jejímu existujícímu (trvajícím) pracovnímu poměru k žalovanému 1), u něhož vykonávala práci slévárenské dělnice za podmínek, z nichž vzniká nemoc z povolání, kterou byla později postižena.

Krajský soud v Ústí nad Labem - pobočka v Liberci poté [k odvolání žalobkyně a žalované 2)] rozsudkem ze dne 18.3.2004 č.j. 36 Co 645/2003-126 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že „základ žalobního nároku je zcela opodstatněný ve vztahu k oběma žalovaným“. Uvedl, že odpovědnost za škodu způsobenou žalobkyní nemocí z povolání je dána „z důvodů vysvětlených již Nejvyšším soudem“, že však „zároveň nelze pominout existenci ustanovení § 477 obchodního zákoníku“. Ručitelství závazek podle ustanovení § 477 odst. 3 obch. zák. je vázán na existenci splatné pohledávky, jejíž splnění je ručením zajištěno, a „povinnost ručitele nastupuje až tehdy, jestliže dlužník svůj závazek nesplní“. Odvolací soud proto dovodil, že „v daném případě, kdy žalobkyně je v postavení věřitele kupujícího, tj. žalovaného 2), pak žalovaný 1) jako prodávající za uspokojení její pohledávky z titulu náhrady škody na zdraví ručí a je tak dána jeho pasivní legitimace ve věci“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný 1) dovolání. Namítal, že odvolací soud se neřídil závazným právním názorem odvolacího soudu, který dospěl k závěru, že základ nároku je opodstatněný ve vztahu k žalované 2). Podle názoru dovolatele, jestliže by dovolací soud „posoudil, že je na místě i aplikace § 477 obchodního zákoníku ve vztahu k žalovanému 1), vyslovil by zcela nepochybně právní názor, že základ žalobního nároku je opodstatněný ve vztahu k oběma žalovaným“. Protože dovolací soud k takovému závěru nedospěl, není podle názoru žalovaného 1) postup odvolacího soudu správný. Žalovaný 1) navrhl, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o.s.ř.) a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat - vzhledem k tomu, že k uzavření smlouvy o prodeji části podniku došlo dne 12.12.1994 - podle zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném do 1. 10. 1995, tj. předtím, než nabyl účinnosti zákon č. 118/1995 Sb., kterým se mění a

doplňují některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o státní sociální podpoře (dále jen „zák. práce“).

Podle již ustálené judikatury (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20.9.2001 sp. zn. 21 Cdo 2708/2000, který byl uveřejněn pod č. 69 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2002) právní úprava pracovněprávních vztahů, jež je obsažena především v zákoníku práce, vychází z úplné samostatnosti pracovního práva vůči jiným právním odvětvím (z tohoto důvodu zákoník práce obsahuje rozsáhlá obecná ustanovení, zejména vymezení subjektů pracovněprávních vztahů, způsobilosti k právním úkonům, zastoupení, úpravu právních úkonů, včetně jejich neplatnosti, zajištění práv a povinností z pracovněprávních vztahů, uspokojení nároku, lhůty a doby atd.), a právní předpisy proto ani nevymezují vztah mezi zákoníkem práce a občanským resp. obchodním zákoníkem a neupravují analogické používání zákoníku práce v občanskoprávních (obchodně právních) vztazích či občanského (obchodního) zákoníku ve vztazích pracovněprávních.

V právní teorii ani v soudní praxi nejsou pochybnosti o tom, že právní předpisy upravující pracovněprávní vztahy (včetně individuálních pracovněprávních vztahů mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem) zásadně mají kogentní povahu. Tato povaha pracovněprávních předpisů spočívá na principu, že „co není povoleno, je zakázáno“; jestliže pracovněprávní předpisy účastníkům neumožňují odchýlnou úpravu jejich práv a povinností, je třeba to, co těmto předpisům nevyhovuje, považovat za zakázané (srov. k tomu blíže odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 4. 1999 sp. zn. 21 Cdo 2525/98, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 7, roč. 2000). Kogentnost pracovněprávní úpravy pracovněprávních vztahů je vyjádřena též tím, že práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů mohou vzniknout jen způsobem, jež tyto předpisy připouštějí. Z uvedeného je třeba vycházet i při úvaze o tom, jaký může být právní důvod přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů a jaké následky jsou s ním spojeny.

Dovolací soud v předcházejícím rozsudku ze dne 10.11.2003 č.j. 21 Cdo 920/2003 zdůraznil, že nemá právní význam skutečnost, zda vůbec, popřípadě v jakém rozsahu, byl v kupní smlouvě o prodeji části podniku uzavřené dne 12.12.1994 mezi žalovanými sjednán v rámci přechodu práv a povinností na nabyvatele též přechod pracovněprávních vztahů včetně závazků z odpovědnostního vztahu vůči žalobkyni, neboť k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů může dojít jen v případech stanovených zákonem (§ 251b zák. práce). V posuzované věci proto došlo k přechodu práv a povinností z pracovněprávního vztahu žalobkyně na kupujícího na základě ustanovení § 480 obch. zák. - jak bylo zdůrazněno - v nezměněné kvalitě; jestliže totiž žalobkyně vykonávala práci podle pracovní smlouvy za podmínek, za nichž vzniká nemoc z povolání, přejal nový zaměstnavatel práva a povinnosti z tohoto pracovněprávního vztahu s touto vlastností, bez ohledu na to, kdy (zda vůbec) bude případně zjištěna nemoc z povolání. Není již významné, že ke dni uzavření smlouvy o prodeji části podniku 12.12.1994 zde nebyl žádný závazek prodávajícího z odpovědnostního vztahu za škodu vzniklou nemocí z povolání, za který by prodávající mohl ručit [odvolací soud přehlédl, že nárok (pohledávka) žalobkyně na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti v té době ještě nemohl vzniknout, protože pracovní neschopnost skončila až 30.6.1995]; rozhodující je, že ručení může sloužit jen k zajištění povinnosti zaměstnance nahradit zaměstnavateli škodu z důvodu odpovědnosti za schodek na hodnotách, které je zaměstnanec povinen vyúčtovat (srov. § 247 zák. práce). Zajištění jiné povinnosti - kupř. dílčích nároků práva na náhradu škody, jako to v posuzované věci dovozuje odvolací soud - není přípustné.

Úvaha odvolacího soudu vycházející z ustanovení § 477 odst. 3 obch. zák. nepřihlíží náležitě ke skutečnosti, že za situace, kdy se k přechodu závazku v tomto případě nevyžaduje souhlas věřitele (na rozdíl od obecné úpravy převzetí dluhu - srov. § 531 odst. 1 obč. zák.), je smyslem a účelem ručení podle uvedeného ustanovení zajištění pohledávek věřitele z obchodně právních resp. občanskoprávních vztahů jiným způsobem, tedy, že v souvislosti s prodejem podniku - namísto jinak požadovaného souhlasu věřitele - prodávající jako dlužník ručí za splnění převedených závazků kupujícím. Oproti tomu obsah práv a povinností z pracovněprávních vztahů k zaměstnancům podniku, které přešly na kupujícího na základě přímé působnosti ustanovení § 251b zák. práce podle

speciálního ustanovení § 480 obch. zák. jako důsledek prodeje podniku, nemůže být určován právní úpravou, již se jinak řídí obchodně právní, resp. občanskoprávní vztahy, nýbrž - i s ohledem na povahu pracovněprávních předpisů jak o ní bylo pojednáno výše - pro obsah těchto práv a povinností z pracovněprávních vztahů nemohou být rozhodující jiné, než pracovněprávní předpisy.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný, pokud jím bylo vysloveno, že základ nároku žalobkyně je opodstatněn ve vztahu k žalovanému 1). Nejvyšší soud České republiky jej proto v této dovoláním napadené části zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem), a protože v dalším zůstal rozsudek odvolacího soudu nedotčen (z obsahového hlediska jde o potvrzující rozsudek ve vztahu k rozsudku soudu prvního stupně), vrátil věc Okresnímu soudu v České Lípě k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá i.f. per analogiam o.s.ř.).

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 226 odst. 1, § 243d odst. 1 část věty za středníkem a věta druhá o.s.ř.).

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 6. prosince 2004

JUDr. Zdeněk N o v o t n ý, v. r.
předseda senátu